

Mkulima Mbunifu

Jarida la kilimo endelevu Afrika Mashariki

Toleo la 11 Machi, 2013

Alizeti ni chanzo kizuri cha malisho

Wafugaji walio wengi wanaweza wasijue umuhimu na ubora wa alizeti kama malisho kwa ajili ya ng'ombe wa maziwa na hata kuku. Katika maeneo mengi hapa nchini chanzo kikubwa cha malisho ya mifugo ni matete, mabua ya mahindi, na kiasi kidogo cha pumba ya diary meal inayonunuliwa katika maduka ya vyakula vya mifugo. Hata hivyo, kuwapa ng'ombe wako mlo kamili, ikiwa na maana ya virutubisho, ubora na kiwango cha kutosha itakupa uhakika wa kuwa na maziwa katika kipindi chote cha mwaka. **Uk 3**

Ufugaji wa mbuzi wa maziwa kwa sasa imekuwa ni shughuli nzuri ya kuinua kipato cha wafugaji. Mbuzi wa nyama pia ni njia moja wapo ya mfugaji kujiongeza kipato kwa kuwa soko la nyama ya mbuzi ni bayana.

Kilimo cha mkataba huunganisha wakulima

katika mazingira waliyopo ambayo ni rahisi. Wanajitahidi kushirikiana na na wakulima na kuwapatia pembejeo na uhakika wa soko ambalo wakulima walikuwa wamelikosa kwa muda mrefu huku wakipata hasara kwa wanunuzi ambao huwalipa bei ndogo bila kujali gharama walizotumia.

Baadhi ya makampuni ya mbegu pia yamekuwa yakiingia mkataba na wakulima kuwasaidia kuzalisha mbegu kutokana na uhitaji mkubwa wa mbegu za uhakika kwa sasa.

Aina hii ya biashara imesaidia kwa kiasi kikubwa kuwaunganisha wakulima na soko na kuwawezesha kushirikiana kwenye uzalishaji na kushirikiana athari za soko, huku ikiwapa wigo mkubwa wa kupata njia nyinginezo za kujiongeza kipato. Kwa mfano, wakulima wameweza kuingia kwenye soko la mbogamboga na maua, ambayo ni sekta inayohitaji uwekezaji wa hali ya juu.

Kwenye toleo lijalo, tungependa kuwashirikisha uzoefu kutoka kwa wakulima na makampuni yanayotumia mbinu hii mpya na ya kisasa (kilimo cha mkataba). Tutumie barua pepe, ujumbe mfupi wa maandishi au tupigie simu, nasi tutawashirikisha wakulima wengine uzoefu wako. Inaendelea **Uk 2**

Mbinu mpya na ya kisasa inakuwa kwa kasi kati ya wakulima na makampuni makubwa nchini Tanzania. Makampuni hayo yanakabiliana na changamoto ya kupunguza makali ya kutumia gharama kubwa kwa kuagiza malighafi kwa kuingia mikataba na wakulima. Jambo hili limefungua wigo mpya wa mafanikio ya soko kwa wakulima.

Makampuni yanaangalia uwezekano wa kupunguza gharama za kuingiza malighafi kutoka nje ya nchi, na badala yake kutumia zile zinazopatikana

MkM: www.mkulimambunifu.org

Yaliyomo	
Alizeti	3
Ufugaji wa kuku	4 & 5
	
Kilimo cha karanga	6

Mpendwa mkulima,

Kwa muda mrefu sasa tumekuwa tukijitahidi kuhakikisha kuwa wakulima wanapata taarifa muhimu kuhusiana na shughuli zao za kila siku, kutunza mimea au kuhudumia mifugo yao.

Pamoja na juhudi hizo, tumekuwa tukisisitiza wakulima kutumia na kufanya kwa vitendo yale ambayo tumekuwa tukichapisha katika jarida hili. Miongoni mwa mambo hayo ni pamoja na matumizi ya teknolojia rahisi na matumizi ya njia za asili kwa wakulima kuweza kujiongeza uzalishaji na kipato zaidi.

Ni matumaini yetu kuwa kwa muda ambao tumejifunza kupitia jarida hili, tumeweza kuona na kufahamu kwa kina umuhimu wa kufanya shughuli za kilimo na ufugaji kwa njia ya asili, yaani kilimo hai. Tunaweza kuona usalama wa mazingira tunayoishi, usalama wa afya zetu kutokana na kuepuka matumizi ya kemikali zinazoweza kuharibu mazingira, hewa tunayovuta na hata vyakula tunavyokula.

Inapendeza kuona namna ambavyo wakulima wametumia na hata kukipa kilimo hai jina lao ambapo wao wameita kilimo kwa njia ya Mungu. Hii ni kwa sababu mambo yote na njia zote zinazotumika katika kilimo hai ni njia za asili.

Jambo kubwa na la muhimu hapa ni mafanikio ambayo wakulima wamekuwa wakiyapata kutokana na kilimo hai au kilimo kwa njia ya Mungu kama ambavyo wao wamekuwa wakiita. Tunaweza kuona bei ya mazao ya kilimo hai ilivyo tofauti na mazao yanayolimwa kwa njia nyingine, ambapo bei ya mazao ya kilimo hai ni mara mbili au zaidi ya mazao yanayolimwa kwa njia nyingine.

Tunazidi kusisitiza na kuwatia wakulima shime, kuendelea kutumia teknolojia rahisi pamoja na kufuata misingi halisi ya kilimo hai, ili maisha na mazingira yetu yaweze kuwa salama zaidi. Una fursa na haki ya kutumia taarifa muhimu kutoka **Mkulima Mbunifu**.

Kufanya kilimo kwa mkataba inalipa

Ukweli unabaki kuwa, ni mara chache sana unaweza kusema soko la zao fulani ndio zuri na liko mahali fulani.

Ayubu Nnko

Siku za hivi karibuni kumekuwa na maswali mengi kutoka kwa wakulima wakitaka kufahamu ni kwa namna gani wanaweza kupata masoko kwa ajili ya mazao yao. Wengine pia wakitaka kufahamu ni kwa namna gani wanaweza kupata soko la uhakika kwa mazao yao wanayozalisha ili waweze kujikwamua kutoka katika hali ngumu ya maisha.

Ukweli unabaki kuwa, ni mara chache sana unaweza kusema soko la zao fulani ndio zuri na liko mahali fulani. Kinachotakiwa kufanya ni kufuatilia na kuangalia kwa karibu taarifa mbalimbali zinazotolewa katika vyanzo mbalimbali, likiwamo jarida hili.

Njia nyingine ambayo mkulima anaweza kupata soko kwa ajili ya mazao yake ni kuingia mkataba na mashirika mbalimbali yanayofanya kazi na wakulima kwa karibu.

Kinachotakiwa ni mkulima kufahamu ni mashirika yapi ambayo yanafanya kazi kwa mfumo huo, baada ya hapo unaweza kufanya mazungumzo nao, na kujiunga kulingana na masharti ambayo mtakubaliana. Kwa mfano mashirika mengi yanayofanya kilimo kwa kuweka mikataba na wakulima, ni yale ambayo yanafanya shughuli zao kwa misingi ya kilimo hai, japo kuna mengine pia hayafuati mreno huo.

Kuna baadhi ya mashirika kama vile TAHA, TAPP, Masasi High Quality Farmers Products Ltd, BioRe Tanza-

kilimo cha mkataba kinawaondolea wakulima adha kujitafutia soko.

nia, Africado na mengineyo ambayo huingia mkataba na wakulima na kufanya kazi kwa pamoja.

Ni nini faida za kilimo cha mkataba?

- Kupata ushauri wa bure juu ya shughuli za kilimo.
- Kupata mafunzo bora ya kilimo hai.
- Mazao kununuliwa/kusaidia kupata soko.
- Kusaidiwa kupata mbolea na pembejeo zinazotumika katika kilimo hai.
- Kupata vifaa vizuri vinavyofaa kwa uhifadhi wa mazao baada ya mavuno.
- Wakulima kuwakilishwa katika majukwaa mbalimbali yanayotetea wakulima.
- Kusaidiwa kutafuta fedha na wafadhili kwa ajili ya kuendeleza wakulima kupitia vikundi vyao.

Ni nini wajibu wa mkulima katika mkataba huo

- Kuandaa shamba kwa kufuata njia zinazokubalika katika kilimo hai.

• Kutumia mbegu, miche na vikonyo inayokubalika kwenye kilimo hai. Hizi ni lazima zitoke kwenye shamba la kilimo hai.

• Kutumia njia mbadala za kuzuia/kutibu magonjwa na wadudu bila kutumia kemikali zisizoruhusiwa katika kilimo hai.

• Kuzingatia usafi wa shamba kwa kuondoa taka zisizo ruhuswa katika kilimo hai kama vile betri, mifuko ya plastiki na kadhalika.

• Kutumia mbinu sahihi za kuepuka uchafuzi wowote wa mashamba ya kilimo hai, kutoka mashamba yasiyo ya kilimo hai.

• Kuvuna mazao yaliyo komaa vizuri, kuzingatia usafi wa vyombo vya kuvunia mazao ya kilimo hai, na kupanga vizuri katika madaraja kama inavyoshauriwa.

• Kuzingatia usafi katika kuhifadhi mazao ya kilimo hai, ikiwa ni pamoja na kuandaa ghala pekee kwa ajili ya mazao ya kilimo hai, mifuko maalumu ya kihifadhia mazao ya kilimo hai ili kuepuka kuchanga mazao yasiyo ya kilimo hai.

• Kusafirisha mazao kwa kutumia njia sahihi inayozingatia usafi.

• Kuuza mazao yote ya kilimo hai kufuata makadirio na makubaliano kati ya mkulima na kampuni husika.

Kumbuka kilimo hai kinalenga zaidi katika kuimarisha afya ya mimea, mazingira, wanyama na binadamu kwa ujumla.

Ni sharti kujali na kutoa kipaumbele kwa mzunguko wa asili wa mazingira na kufanya mfumo wa kilimo hai kuwa endelevu. ■

Space

Mkulima Mbunifu ni jarida huru kwa jamii ya wakulima Afrika Mashariki. Jarida hili linaeneza habari za kilimo hai na kuruhusu majadiliano katika nyanja zote za kilimo endelevu. Jarida hili linatayarishwa kila mwezi na *The Organic Farmer*, Nairobi, ni moja wapo ya mradi wa mawasiliano ya wakulima unaotekelezwa na Biovision (www.organicfarmermagazine.org) kwa

icipe
African Insect Science for Food and Health

ushirikiano na Sustainable Agriculture Tanzania (SAT), (www.kilimo.org), Morogoro. Jarida hili linasambazwa kwa wakulima bila malipo.

Mkulima Mbunifu linafadhiliwa na Biovision - www.biovision.ch, Swiss Development Agency (SDC) - www.swiss-corporation.admin.ch, na USAID-TAPP - www.fintrac.com.

Wachapishaji African Insect Science for Food and Health (icipe), S.L.P 30772 - 00100 Nairobi, KENYA, Simu +254 20 863 2000, icipe@icipe.org, www.icipe.org

Mpagilio In-A-Vision Systems, +254 720 419 584

Wahariri Ayubu S. Nnko, John Cheburet

Anuani *Mkulima Mbunifu*

Makongoro Street,

S.L.P 14402, Arusha, Tanzania

Ujumbe Mfupi Pekee: 0785 496 036, 0753 963 165

Piga Simu 0717 266 007, 0785 133 005

Barua pepe info@mkulimambunifu.org, www.mkulimambunifu.org

Alizeti ni chanzo cha malisho ya mifugo

Alizeti haitoi mailisho pekee, pia inatoa mafuta bora kwa afya ya binadamu na pia malighafi inayotumwa na nyuki kutengeneza asali.

John Cheburet

Unapotengeneza chakula cha mifugo peke yako, si tu kupunguza gharama, lakini pia inakupa uhakika wa kuwa na chakula bora. Pia Wafugaji wa nyuki wanaopanda alizeti wanapata faida ya ziada kwa kupata asali iliyo bora kwa sababu nyuki hukusanya poleni kutoka kwenye alizeti wanapofanya ushavushaji.

Chanzo kizuri cha protini

Chakula cha mifugo kinachotengenezwa kutokana na alizeti ni chanzo kizuri cha protini kwa ajili ya mifugo, hasa ng'ombe wa maziwa, kuku, nguruwe na hata sungura. Malisho haya yana kiasi kikubwa cha protini, nyuzi nyuzi na kiasi kikubwa cha mafuta. Malisho haya yana protini kiasi cha asilimia 29-30, kiasi cha nyuzi nyuzi asilimia 27-31. Moja ya tabia nzuri ya alizeti ni kwamba haina vitu vinavyoathiri virutubisho kwa mifugo, Hta hivyo, ina kiasi kikubwa cha nyuzi nyuzi na mashudu yake kuwa magumu kiasi, jambo ambalo husababisha ugumu kidogo kwenye kumeng'enywa.

Inafaa kulisha nguruwe na sungura

Mbali na virutubisho vya aina nyingine, alizeti ni chanzo kizuri cha kalishamu, fosiforasi na vitamini B. Uboru wa alizeti inayotumika kwa ajili ya malisho ya mifugo inategemeana na namna ambayo imetayarishwa. Kwa mfano, alizeti inayosagwa bila kuondoa maganda ya nje, ina kiasi kikubwa cha nyuzi nyuzi (kati ya asilimia 27-30, lakini inakuwa na kiasi kidogo cha protini asilimia 23). Alizeti ambayo imetayarishwa kwa uboru wa hali ya juu huwa maganda yameondolewa na inakuwa na kiasi kikubwa cha protini, kiasi cha asilimia 40.

Mkulima anapaswa kufahamu kuwa alizeti bado inakuwa na virutubisho hata kama haitatayarishwa kwa ustadi. Mfugaji anaweza kutumia soya na karanga badala ya alizeti, lakini ni lazima apeleke alizeti kupima kuhakikisha kuwa ina nyuzinyuzi na virutubisho kwa kiwango cha nyuzinyuzi na protini kinachokubalika.

Inapendekezwa kutumia alizeti

Kulingana na utafiti ambao umefanyika nchini Tanzania, alizeti iliyochanganywa na pumba ya mahindi kwa kiasi cha asilimia 30, kisha kulishwa ng'ombe aina ya Zebu ina uwezo wa kuongeza uzalishaji wa maziwa kutoka lita 6.6 kwa siku mpaka lita 8.1 kwa siku.

Nchini Zimbabwe, mashudu ya alizeti huchanganywa na mahindi pamoja na

mabua ya mahindi ambayo yamewe-kwa urea kwa kiwango cha wastani wa kilo 4.4 kwa siku, na kulishwa ng'ombe aina ya Jersey pamoja na ng'ombe chotara ambao hulishwa katika machungu ya wazi, Ng'ombe hawa huongeza kiasi cha maziwa kwa wastani wa kilo 5.8 mpaka kila 6 kwa siku.

Aina ya alizeti

Kuna aina mbili za alizeti, alizeti fupi na alizeti ndefu. Aina ndefu hurefuka mpaka kufikia kiasi cha urefu wa mita 1.5-2.4. Uzalishaji wake ni hafifu ukilinganisha na mbegu za kisasa. Aina hii mara nyingi huwa ile inayojulikana kama Hungary nyeupe na Fedha. Alizeti fupi ni inayotokana na mbegu za kisasa ambayo huwa na urefu wa mita 1.2, aina hii huwa na mavuno mazuri zaidi ukilinganisha na aina ndefu.

Kutengeneza chakula cha mifugo

Kilo tatu na nusu za alizeti inapokamuliwa hutoa mafuta lita moja na mashudu kilo mbili na nusu.

Resheni kwa ng'ombe wa maziwa

- Changanya kilo 18 za mashudu ya alizeti na kilo 100 za pumba ya mahindi ili kutengeneza chakula cha ng'ombe.

- Mlishe ng'ombe anaezalisha maziwa kwa wingi kiasi cha kilo 4 ya mchanganyiko huo na kilo 2 kwa ng'ombe anaezalisha kiasi kidogo cha maziwa.

- Mbali na kulisha mchanganyiko huo, ng'ombe wa maziwa ni lazima apewe kiasi kingine cha chakula cha kawaida cha kila siku kama vile matete, hay au aina nyingine yoyote ya malisho bora kwa kiasi cha kutosha.

Resheni kwa ajili ya kuku

Chakula cha kuanzia: Changanya kilo 22 za mashudu ya alizeti na kilo 100 za pumba ya mahindi

Chakula cha kukuzia: Changanya kilo 20 za mashudu ya alizeti na kilo 100 za pumba ya mahindi au chenga.

Chakula kwa ajili ya kuku wanaotaga: Changanya kilo 18 za mashudu ya alizeti na kilo 100 za chenga za mahindi

ZINGATIA: Unapotengeneza chakula kwa ajili ya ng'ombe wa maziwa, mfugaji ni lazima ahakikishe kuwa mashudu hayazidi asilimia 20 ya resheni ya kulishia. Kwa ajili ya kulishia kuku, alizeti isizidi asilimia 7 ya jumla ya resheni.

Namna ya kuzalisha alizeti

Hali ya hewa: Alizeti hustawi vizuri zaidi kwenye udongo tiftufu, wenye rutuba ya kutosha. Zao hili lina mizizi inayoenda chini kwa kiwango cha kikubwa hivyo kuiwezesha kustawi hata katika sehemu yenye kiwango kidogo cha mvua. Kiasi cha wastani wa milimita 500-750 za mvua zinatosha kabisa kwa uzalishaji wa alizeti. Inaweza kulimwa kutoka usawa wa bahari mpaka kufikia mwinuko wa mita 2600 kutoka usawa wa bahari.

Maandalizi ya shamba

Ni lazima kuhakikisha kuwa shamba limelimwa vizuri, ili kuweza kupata sehemu nzuri ya kusia mbegu.

Nafasi: Mbegu zinaweza kupandwa kwa nafasi ya sentimita 75 kwa 30 kwa kiasi cha kilo 2 kwa ekari moja (sawa na kilo 5 kwa hekari). Panda mbegu 3 kwa kila shimo, kisha acha mmea mmoja kwa kila shimo mimea inapofikia urefu wa sentimita 10-20.

Matumizi ya Mbolea

Alizeti hufanya vizuri kwenye udongo wenye rutuba. Matumizi ya mbolea inayotokana na miamba aina ya fosifeti inafaa zaidi kwa kuwa alizeti inahitaji fosifeti kwa kiasi kikubwa. Matumizi ya mbolea mboji iliyoandaliwa vizuri itaongeza virutubisho vya ziada kwenye udongo.

Palizi

Alizeti hukua vizuri katika sehemu isiyokuwa na magugu. Palilia alizeti inapokuwa na urefu wa mita 0.7 (Kiasi cha wiki 4).

Ndege waharibifu

Ndege wanaweza kuharibu kiasi cha asilimia 50 ya alizeti endapo hawatafukuzwa. Ili kuzuia uharibifu huo, mkulima anaweza kuchukua hatua zifuatazo;

- Vunja shina la alizeti kufikia usawa wa magoti kabla ya alizeti kukauka. Unaweza pia kuvunja katika urefu wowote lakini alizeti iangalie chini ili kuzui ndege kudonoa.
- Ondoa alizeti shambani baada ya kukauka na kuihifadhi
- Ubanguaji unaweza kufanyikia nyumbani kwa kutumia fimbo
- Alizeti ni lazima ikaushwe mpaka kufikia kiwango cha unyevu wa asilimia 10 kabla ya kuhifadhiwa

Kuku chotara wanaweza kuleta mapinduzi k

Baada ya kuona ni shughuli yenye faida, niliamua kubadilika na kuanza kufuga kuku walioboreshwa, faida imekuwa ni kubwa zaidi na ya uhakika

Ayubu Nnko

Kwa sasa, kila mtu anawaza ni kwa namna gani anaweza kujipatia au kujiongezea kipato hata kama hana shughuli nyingine au hata kuajiriwa. Katika hali hiyo, watu walio wengi wanatafuta ni kwa namna gani wanaweza kutimiza hilo kwa njia rahisi na isiyo ya gharama kubwa.

Moja ya mambo ambayo yameonekana kuwa rahisi kwa kuongeza kipato ni ufugaji wa kuku. Wapo wanaofuga kuku wa kienyeji, kuku chotara (walioboreshwa - crossbreeding), na kuku wa kisasa. Lengo la wote hawa likiwa ni kujiongezea kipato, au ikiwa ni moja ya njia za kujipatia kipato.

Hili linadhihirishwa na mfugaji kutoka katika kijiji cha Kikatiti Samaria. Bw. Elirehema Ernest, anaeleza kuwa alianza kufuga kuku 50 wa kienyeji, lakini baadaye akaona ni shughuli nzuri na yenye faida. Akaamua kubadilika na kuanza kufuga kuku walioboreshwa - chotara.

Malisho na matunzo

Kuku chotara kama ilivyo kwa kuku wengine hawahitaji matunzo makubwa sana na wanafaida zaidi. Hii inatokana na ukweli kwamba wanalishwa kwa kutumia vyakula vya kawaida na vinavyopatikana kwenye mazingira ya mfugaji.

Unaweza kuwalisha kwa kutumia mchanganyiko wa pamba ya mahindi, mashudu ya alizeti na pamba, dagaa, mifupa iliyosagwa, chokaa ya kuku, bila kusahau damu iliyokaushwa. Unaweza pia kuongeza soya pamoja na madini aina ya Premix ambayo hupatikana katika maduka ya mifugo na pembejeo. Pia unaweza kuwalisha kwa kutumia

mabaki ya jikoni pamoja na maganda ya matunda mbalimbali, mradi tu yawe katika hali ya usafi.

Kumbuka pia kuwapatia kuku wako aina mbalimbali za majani laini ili waweze kupata vitamini muhimu, kujenga miili yao na kuongeza ubora wa mayai yatakayozalishwa.

Ni muhimu kuwapatia kuku chanjo pamoja na dawa ya minyoo kila baada ya miezi mitatu. Hii itasaidia kuwakinga kuku dhidi ya magonjwa, pamoja na kuwafanya wawe wenye afya njema zaidi.

Kuzaliana

Inaelezwa kuwa kuku hawa wa chotara hutaga kwa wingi zaidi wanapopatiwa mchanganyiko huo wa chakula, na mfugaji anaweza kuamua endapo atachagua kuku kadhaa kwa ajili ya kuhatamia mayai. Kwa mfugaji mwenye uwezo anaweza kutumia kitotozi rahisi kulingana na mazingira aliyomo. Mfugaji anaweza kutumia kitotozi kinachotumia nishati rahisi ya mafuta ya taa au umeme endapo mazingira yake yanaruhusu. Endapo mfugaji atatumia kitotozi ni dhahiri kuwa atapata faida zaidi kwani anaweza kuangua mayai 400 kwa mara moja, tofauti na idadi inayoweza kuanguliwa na kuku.

Ubora

Inaelezwa kuwa kuku hawa walioboreshwa, wana uwezo mkubwa wa kustahimili magonjwa pamoja na mazingira, jambo ambalo humpunguzia mfugaji gharama kwa kiasi kikubwa. Kuku hawa pia wana umbo kubwa na uzito mkubwa ukilinganisha na kuku wa aina nyingine ambapo kuku anaweza kuwa na uzito wa kilogramu 6-7.

Faida

Kutokana na kuku hawa walioboreshwa, mfugaji anaweza kujipatia faida mara dufu kutokana na mauzo ya aina hii ya kuku kuwa makubwa zaidi ya kuku wa kawaida. Hii inatokana na ukweli kwamba endapo mfugaji

ataamua kuuza kuku wake, anaweza kuuza jogoo kwa shilingi za Tanzania elfu thelathini. Mtetea huuzwa kwa shilingi elfu kumi na tano. Unaweza kuona tofauti kubwa kutoka kwa kuku wa kawaida ambapo jogoo huuzwa kwa shilingi elfu kumi huku mtetea akiuzwa kwa shilingi elfu saba tu.

Pia trei moja ya mayai ya kuku walioboreshwa (chotara) huuzwa kwa shilingi elfu kumi na tano huku mayai ya kuku wa kawaida yakiuzwa shilingi elfu sita tu.

Kutokana na faida hizo mkulima anaweza kuendesha maisha yake ya kawaida ikiwa ni pamoja na kulipa ada za watoto na kujiletea maendeleo mengine kama ujenzi na ukarabati wa nyumba, pamoja na lishe kwa familia kama anavyoeleza mfugaji huyu Bw. Elirehema.

Changamoto

Pamoja na faida lukuki zinazotokana na aina hii ya kuku, pia kuna changamoto kadhaa wa kadha, miongoni mwake ni pamoja na kukosekana kwa soko la uhakika la nyama au mayai ya kuku hawa. Pia upati-

kanaji wa mbegu ya kuku hawa ni mgumu kidogo kwa kuwa bado hawajaenea kwa wafugaji wengi, na pia hakuna taasisi ya kilimo na ufugaji inayofanya uendelezaji na upati-

kanaji wa kuku hawa kwa haraka ili wafugaji waweze kunufaika. *Ukitaka kufahamu zaidi kuhusiana na ufugaji huu wa kuku walioboreshwa, au kurwasiliana na wafugaji waliokwisha anza, wasiliana nasi kwa simu namba +255 717 266 007, +255 785 133 005, ujumbe mfupi +255 785 496 036, +255 762 333 876*

Matika zekta ya ufugaji

Unaweza kuondoa umasikini

Nilianza na kuku watano, sasa nina kuku mia moja na themanini, kupitia kuku hao nimeweza kujenga nyumba yenye vyumba vitano na sasa ninawaza kununua chombo cha usafiri.

Unaweza kudhani au kuona kama ni ndoto, lakini huu ni ukweli mtupu kuwa wafugaji na wakulima wanayo fursa kubwa ya kujiongezea kipato na kuwa na maisha bora, sawa ama zaidi ya watu wanaodhani kuwa wana maisha mazuri.

Jambo hili linawezekana tu kwa kufanya juhudi na kuzingatia kanuni za kilimo na ufugaji kama ilivyo kwa mfugaji Bw. Ferdinandi Shadrack Kilamlya kutoka Makambako.

Mfugaji huyu anasema mwaka 2011, alianza kufuga kuku watano ambao aliwapatia chanjo dhidi ya ugonjwa wa mdondo unaojulikana zaidi kama kideri, ambapo baada ya muda mfupi walianza kutaga na kuhatamia. Kutokana na kuku hao watano alipata vifaranga 43. Kuku hao wameendelea kuzaiana na mpaka kufikia mwaka huu wa 2013 ana jumla ya kuku 180.

Mfugaji huyu Bwana Shedrack

anasema kuwa alipata ujasiri na matumaini zaidi baada ya kusoma jarida la Mkulima Mbunifu ambapo alijenga banda analoamini kuwa ni bora kwa ajili ya kuku wake.

Anazidi kusema kuwa baadaye aliji-funza kutengeneza chakula cha kuku wake jambo ambalo linamrahishia zaidi kazi ya ufugaji na kupunguza gharama.

Mfugaji huyu anasema jambo muhimu ni kufanya ufugaji wa ndani ambao husaidia kuwakinga kuku dhidi ya wanyama kama vile mbwa na vicheche, pia ndege hatari kama mwewe na kunguru.

Faida alizopata

Bw. Fernandi anaeleza kuwa kutokana na ufugaji huo kwa kiasi kikubwa ameweza kukabiliana na umaskini kwani anajipatia mbolea kwa ajili ya mazao yake. Kwa kuuza mayai na kuku waliozeeka ameweza kujenga nyumba yenye vyumba vitano na kuji-patia mahitaji yake ya kila siku. Pia anasema kuwa kwa kuwa anafuga kuku wake ndani hakuna upotevu wa mayai wala kushambuliwa na wadudu wa porini kama vile viroboto. Hivyo, hana gharama kubwa anayotumia kwa ajili ya kuku hao. Kwa wiki moja ana uwezo wa kukusanya mayai 154 mpaka 160 na yai moja huuzwa kwa kati ya shilingi 200 na 250 za Tanzania.

Changamoto

Mfugaji huyu anabainisha kuwa kumekuwa na changamoto ya kupata vifaa madhubuti kwa ajili ya ujenzi wa mabanda kama vile wavu na vyombo vya kulishia na kunyweshea kuku maji.

Matarajio

Kutokana na mradi huu wa ufugaji wa kuku wa kienyeji, ambao anaona una faida kubwa ana mtazamo wa kununua pikipiki ya magurudumu matatu ili iweze kumsaidia kubeba chakula cha kuku na kusafirisha mayai kwenda kwenye soko. ■

Udongo uliochoka hauwezi kutoa mazao

Matumizi ya mbolea za asili hurutubisha udongo uliochoka.

Imekuwa ni jambo la kawaida kwa wakulima wengi kwamba kiwango cha uzalishaji wa mazao kinashuka kila mwaka. Hali hii inaendelea, ingawa wakulima kutumia pembejeo za aina mbalimbali zinazohitajika, hii ni pamoja na mbegu zilizodhibitishwa, na mbolea za viwandani, tena kwa kiwango kikubwa. Ipo sababu nyingi zinazosababisha uwepo wa hali hii. Kwa bahati mbaya sana wakulima hawawezi kugundua tatizo ni nini! Wanakosa uwezo (hasa fedha) kwa ajili ya kupima udongo kubaini tatizo pamoja na ushauri wa kitaalamu.

Njia pekee ya kupata ufumbuzi wa tatizo hili ni wakulima kufufua rutuba ya udongo kwa kufuata msemo huu: "Lisha udongo ili ulishe mimea." Kuna njia mbalimbali za asili ambazo tumekuwa tukisisitiza.

Mbolea

Samadi pamoja na mkojo wa wanyama ni moja ya chanzo kizuri cha rutuba kwenye udongo na kwa mazao yote. Aina mbalimbali za mbolea za asili kama vile zinazotokana na kinyesi cha ng'ombe na ile inayotokana na mimea kama vile alizeti mwitu, inatoa mbolea nzuri inayoweza kutumika kwa kuchanganywa na kuwekwa kwenye mimea inayokua. Aina hii ya mbolea inaweza kufikia mahitaji yanayotakiwa kwa kiasi kikubwa na kuchukua nafasi ya mbolea za viwandani kwa kipindi kirefu. Wakulima pia wanaweza kutengeneza mbolea inayotokana na kuvundika aina mbalimbali za mimea. Mimea yenye kiwango kikubwa cha virutubisho kama vile mashona nguo, mwarobaini na mingineyo inachanganywa na EM1 pamoja na molasesi ili kutengeneza mchanganyiko halisi. Mchanganyiko huu unaweza kutumika kulisha mimea na hata kukinga dhidi ya wadudu na magonjwa.

Kwa maelezo zaidi, ushauri kuhusiana na ufugaji wa kuku, wasiliana nasi. Pia, kama umeweza kuanza shughuli hii ya kufuga kuku baada ya kusoma jarida hili, tueleze. Tungependa kuwashirikisha wasomaji wengine kupitia masimulizi yako. Unaweza kututumia picha kwa ajili ya uchapishaji

Banda

Unaweza kufuga kuku hawa kwenye banda lililojengwa kwa kutumia vifaa rahisi vinavyopatikana kwenye mazingira yako. Muhimu ni kuwa na banda linaloweza kuwakinga kuku wako dhidi ya jua, mvua, baridi na wanyama wakali wanaoweza kuwadhuru. Ni muhimu kuwawekea kuku wako sehemu za kupanda na kulala nyakati za usiku.

Karanga ni zao muhimu la jamii ya kunde

Ni moja ya jamii ya kunde, ambayo hulimwa lengo kubwa likiwa ni uzalishaji wa mafuta, chakula na malisho kwa ajili ya mifugo.

Msuya Amani

Karanga ni zao maarufu sana duniani katika kilimo cha mzungunguko. Nchini Tanzania uzalishaji wa karanga ni wa chini sana kutokana na kutokuwa na mvua za uhakika, kiwango kidogo cha teknolojia miongoni mwa wakulima, wadudu na magonjwa, pamoja na kutokuwa na mbegu ya uhakika.

Mimea wa karanga ni moja ya mimea mifupi ambayo huota na kuwa na urefu wa sentimita 15-60 kwenda juu. Matunda yake huwa na kati ya mbegu moja mpaka tano, ambapo viriba vyake huwa chini ya ardhi. Mbegu zake huwa na kiasi kikubwa cha mafuta (38%-50%), protini, kalishamu, potashiamu, fosiforasi, magnesiamu na vitamini. Inasadikiwa kuwa karanga pia zina aina fulani ya viini vinavyotumika kama dawa.

Kiasi kikubwa cha karanga inayozalishwa duniani hutumika kwa kutengeneza mafuta ambayo hutumika kwa kupikia chakula. Makapi yanayotokana na karanga baada ya kukamua karanga ni mazuri sana kwa malisho ya mifugo lakini pia hutumika kwa kutengeneza unga wa karanga ambao kwa kiasi kikubwa hutumika kwa chakula cha binadamu. Karanga pia zinaweza kuliwa zikiwa mbichi, zikiwa zimechemshwa au kukaangwa. Zinaweza pia kutengenezwa kama kitafunwa kwa kuchanganywa na sukari au asali. Pia karanga hutumika kwenye supu, mchuzi, au kama kiungo kwenye aina nyingine za vyakula kama vile nyama na wali. Mabaki ya mimea yake ni malisho mazuri sana kwa wanyama.

Hali ya hewa

Karanga hulimwa kwenye sehemu yenye joto, wastani wa mwinuko wa mita 1500 kutoka usawa wa bahari. Kiwango cha joto kinachohitajika kila siku ni kiasi cha jotoridi 30, na wakati wa ukuaji kinaweza kupungua mpaka jotoridi 15. Hali ya ubaridi hucholewa karanga kuchanua.

Udongo na kiwango cha maji

Kwa kuwa viriba vya karanga huwa kwenye udongo na ni lazima kuchimbuliwa wakati wa mavuno, huku vikiwa ni vyepesi kuvunjika, ni vizuri kuwa na udongo mkavu, lakini mimea hukua na kustawi vizuri kwenye udongo wa mfinyanzi uliochanganika na kichanga!

Mvua

Kiasi cha milimita 500-600 cha maji katika msimu wote wa ukuaji wa karanga kinatoa fursa nzuri ya uzal-

Shamba lenye zao la karanga

ishaji. Hata hivyo karanga ni moja ya mazao yanayostahimili ukame, na linaweza kuvumiliwa ukosefu mkubwa wa maji. Hali inapokuwa hivyo hupunguza kiasi cha mavuno.

Kupanda

Inapendekezwa kupanda kwenye sehemu ambayo udongo una kina na ambao chembechembe zake ni laini. Kuwa makini na uhakikishe kuwa sehemu ya kitalu haina magugu. Kitalu chenye udongo usiokuwa na chembe laini na tambarare inaweza kusababisha upotevu mkubwa wa mimea.

Inapendekezwa kuwa na kiasi cha mimea 200000-250000 kwenye hekari moja, hasa kwa aina ambayo ni ya muda mfupi. Kwenye nchi nyingi karanga hulimwa kwa kupanda kwenye mistari, ambayo mingi huwa na nafasi ya sentimita 40x20 mpaka sentimita 30x20.

Baada ya kulima na kusawazisha vizuri, tengeneza matuta yenye mwinuko wa sentimita 80, na sehemu ya juu iwe bapa ili uweze kupanda mistari miwili ya karanga kwenye kila tuta. Ni lazima kuchagua mbegu za kupanda kwa umakini. Ni lazima ziwe safi, zilizojaa vizuri na bila kuwa na mikwaruzo yoyote. Mbigu zinazokusudiwa kupandwa ni lazima ziachwe kwenye viriba vyake na kumenywa siku chache kabla ya kupanda. Kina cha upandaji wa karanga ni sawa na mahindi ambapo huwa kati ya sentimita 5-8.

Kuna aina mbili za karanga

- Aina ya mafungu
- Aina inayotawanyika

Aina zinazolimwa Tanzania ni pamoja na Johari, Pendo, Nyota, Sawia, Mamboko.

Kupanda mseto

Karanga hulimwa kama zao linalojitegemea, lakini pia hupandwa mseto na mahindi na hata mihogo. Ni zao zuri pia kuchanganya na mpunga unaolimwa sehemu za mwinuko, mtama, miwa na alizeti. Ili kupata mavuno mazuri inapendekezwa kuwa makini na nafasi tofauti na upandaji wa kienyeji. Kwa maeneo mengine

karanga hulimwa kwenye sehemu yenye miti ya mazao ya kudumu kama vile minazi, mapapai, na miti ya mawese. Karanga zinapopandwa mseto na mahindi kwenye sehemu zenye mwinuko husaidia kupunguza mmomonyoko wa ardhi. Mimea ya karanga pia hupunguza uwepo wa vidukari kwa kuwa huwa ni maficho ya wadudu rafiki. Kunakuwa na ongezeko la mavuno ya karanga zinapopandwa mseto na kunde zinazokomaa haraka.

Matunzo

Ili kuwa na mavuno ya hali ya juu, ni lazima magugu yadhibitiwe kabisa. Karanga ni dhaifu sana katika kukabili-ana na magugu hasa katika kipindi cha mwanzo cha ukuaji. Ni lazima palizi ifanyike mapema wakati huo miche ikiwa inachomoza kwenye udongo. Miche ikashachomoza palizi ifanyike kwa mikonu ili kuepuka usumbufu kwa karanga changa au kuharibu maua. Palizi ya kawaida inaweza kufanyika mpaka kwenye kipindi cha wiki 6 na palizi ya mikono ifanyike baada ya hapo.

Virutubisho pekee vinavyohitajika kwenye shamba la karanga ni kalishamu. Kalishamu hunyonywa moja kwa moja na viriba vya karanga endapo udongo una unyevu unyevu. Kama kutakuwepo upungufu wa kalishamu, viriba vya karanga vitakuwa vitupu bila kuwa na karanga. Mimea inayohitaji Naitrojeni inaweza kupatikana kwa kushirikisha mimea mingine kama vile kunde, badala ya kuweka mbolea ya Naitrojeni kwenye udongo.

Inaendelea Uik 7

Ongeza pato lako kwa kuzalisha samaki

Kwa kawaida, samaki ni viumbe ambao wanatumia gharama ndogo sana kuwatunza wakati huzaliana kwa haraka na kwa kiasi kikubwa.

Neema Mbise

Mara nyingi, wakulima na wafugaji walio wabunifu, ndio wamekuwa na mafanikio na kupiga hatua kwa kiasi kikubwa katika maisha ya kila siku, ingawa wengi wamekuwa na uoga wa kujaribu mambo tofauti tofauti.

Jambo hili linajidhihirisha kutokana na baadhi ya wafugaji walioamua kuwa wabunifu kwa kufuga samaki na huuza vifaranga kwa wafugaji wengine kwa ajili ya kuanzisha mabwawa ya kufugia samaki katika maeneo yao.

Kwa kawaida, samaki ni viumbe ambao wanatumia gharama ndogo sana kuwatunza wakati huzaliana kwa haraka na kwa kiasi kikubwa, jambo ambalo humuongezea mfugaji pato kwa haraka zaidi.

Samaki waliozoeleka kufugwa katika mabwawa ya nyumbani ni aina ya perege (tilapia). Samaki hawa ni rahisi kulisha kwa kuwa hula vyakula

vya kawaida kabisa vinavyopatikana katika mazingira ya mfugaji. Kwa mfano, unaweza kuwalisha samaki kwa kuwapa pumba ya mahindi, viazi, majani ya viazi, majani yanayoliwa na kuku, pamoja na mabaki ya jikoni yasiyokuwa na kemikali.

Bwawa na idadi ya samaki

Jenga bwawa la ukubwa wa mita kumi kwa kumi (10 x 10). Baada ya kukaamilika unaweza kuotesha vifaranga wa samaki wapatao mia mbili wenye inchi 1.5.

Malisho

Baada ya kuwaotesha unaweza kuwalisha kwa kuweka kiganja kimoja cha pumba kila siku kwa mwezi wa kwanza, na kuongeza kila baada ya mwezi mmoja. Unaweza pia kuchanganya na majani kidogo kidogo.

Baada ya kipindi cha miezi sita hadi kumi, samaki wanakuwa tayari wame-shazaliana na unaweza kuvua kwa ajili ya kula au kuuza. Hii inategemea eneo, kama ni joto ama ni baridi. Samaki huchukuwa muda mrefu kukua katika maeneo yenye baridi.

Unaweza kuuza vifaranga

Kwa mfugaji ambaye anafanya ufugaji kwa mtazamo wa kibiashara, hazalishi samaki kwa ajili ya kula tu au kuuza wakiwa wakubwa.

Pia anaweza kuuza wakiwa vifaranga, ambapo kifaranga chenye ukubwa wa inchi 1.5, huuzwa kwa wastani wa shilingi 300 - 400 za kitanzania. Ambapo bwawa moja la ukubwa wa mita kumi kwa kumi linaweza kutunza vifaranga 6000 - 7000, na kwa kawaida hufikia ukubwa wa inchi 1.5 katika kipindi cha wiki mbili.

...kutoka Uk 6 ... Karanga

Mavuno

Karanga zinazokomaa kwa muda mfupi zinaweza kuvunwa kati ya siku 85-100 tangu kupandwa, na zinazochukua muda mrefu zinaweza kuvunwa katika kipindi cha siku 110-130 tangu kupandwa.

Ng'oa mashina machache kuona kama karanga zimeshakomaa. Karanga zilizokomaa ni lazima ziwe na rangi ya kahawia kwa nje, ngumu na zilizo-kauka. Kwa kawaida karanga zilizokomaa ndani ya kiriba huwa na rangi ya kahawia, na hutoa sauti inapatikiswa. Magonjwa yanaposhambilia majani ya karanga yanaweza kusababisha karanga kuvunwa kabla hazijakomaa sawa sawa. Ni lazima karanga zichimbwe kwa umakini ili kuepuka karanga kupasuka na kubakia ardhini. Anika kwa siku 2-3, kisha zikwanyue na uanike tena kwenye jamvi kwa siku 7-10 ili kuondoka unyevu kufikia asilimia kumi.

Ubambuaji wa karanga ufanyike kwa mikono au kwa mashine maalum. Karanga zilizopondeka, chafu au kuharibika zitengwe kwani zitapunguza ubora wa karanga na kupunguza bei ya kuuzia. Endapo karanga haziku-hifadhiwa vizuri zinaweza kushika unyevu unyevu ambao husababisha sumu inayojulikana kama aflatoxin ambayo ni hatari sana kwa afya ya binadamu hasa ini. Karanga ambazo zitatumika kwa ajili ya kupanda (mbegu) msimu unaofuata zisibambuliwe kutoka kwenye viriba.

Matandazo hufanya migomba ishamiri

Uzalishaji huwa bora kwa shamba la migomba lililowekewa matandazo kwa sababu mbalimbali;

- Virutubisho vya asili husababisha shughuli za kibiologia kufanyika kwenye eneo la mizizi, husababisha ongezeko la fangasi wenye faida pamoja minyoo yenye faida kwenye mizizi. Hali hiyo huboresha virutubisho kwenye mmea, ukuaji wa mmea, na huwezesha mmea kuvumilia shurba za aina tofauti.
- Malighafi zinazotumika kama matandazo huongeza virutubisho kwenye mimea. Matandazo kiasi cha sentimita 2, yanaweza kutoa mbolea zaidi ya kilo 100 kwa ekari, pamoja

na virutubisho vingine kama vile Kalishamu, salfa, magnesiamu, Boron, Zinki na Kopa.

- Matandazo husaidia kuhifadhi maji kwa kuwa huzuia uvukizaji na huboresha unyonywaji wa maji ardhini. Kuwezesha ongezeko na uwepo wa maji ardhini ni muhimu hasa maeneo yale ambayo hayana mvua kwa wingi.
- Matandazo huzuia mmomon-yoko wa udongo, hasa tabaka la juu ambalo lina rutuba inayolisha mizizi ya migomba. Migomba ina mizizi ambayo haiendi chini zaidi ya mita moja na mingine husambaa juu ya ardhi karibu na shina.

Ungependa kupata jarida la *Mkulima Mbunifu*?

Jarida la *Mkulima Mbunifu* linachapishwa na kutolewa kwa vikundi vya wakulima bure. Ili kikundi chako kipokee jarida hili basi jaza fomu hii:

1. Jina la kikundi/taasisi.....
2. Mahali ulipo.....
3. Idadi ya wanakikundi: Wanaume..... wanawake.....
4. Jina la kiongozi.....
5. Nambari ya simu (rununu)
6. Anuani ya posta.....

ILANI: Tafadhali tumia taarifa za fomu hii na uambatanishe majina ya wanakikundi kwenye karatasi tofauti na namba zao za simu.

Tuma fomu uliojaza kwa S.L.P 14402, Arusha, Tanzania.

Ujumbe Mfupi Pekee: 0785 496036, 0753 96 31 65.

Barua pepe info@mkulimambunifu.org

Unaweza kupata mafanikio kwa kufuga mbuzi

Mnyama huyu ni mdogo lakini mwenye faida kadha wa kadha na huweza kutunzwa kwa gharama ndogo.

Ayubu Nnko

Kwa jamii nyingi za kiafrika, mbuzi ni moja ya mnyama anayefuga kwa ajili ya matumizi mbalimbali. Katika jamii nyinginezo, hufuga mbuzi kwa ajili ya kitoweo na pia kuwatumia katika shughuli mbalimbali za kitamaduni kama vile matambiko.

Hivi sasa kumekuwa na mabadiliko makubwa ambapo wafugaji wamekuwa wakifanya hivyo ikiwa ni sehemu moja wapo ya shughuli zao za kujiongezea kipato, pamoja na kupata maziwa na lishe kwa ajili ya familia zao.

Mnyama huyu ni mdogo lakini mwenye faida kadha wa kadha, huweza kutunzwa kwa gharama ndogo sana kwa kuwa malisho yake hutegemeana na mazingira alipo mfugaji na pia hutumia muda mwingi kujitafutia malisho.

Ili kuwa na mbuzi bora na wanaofanya vizuri katika uzalishaji, huna budi kuzingatia mambo machache yafuatayo;

Malisho

Unaweza kuwalisha mbuzi kwa kutumia miti malisho, aina tofauti za nyasi, matete, nafaka na pumba inayotokana na miti malisho pamoja na nafaka. Pia ni vizuri kuwapa mbuzi uhuru wa kujitafutia malisho kwenye miti iliyo karibu na eneo lako. Kumbuka; kamwe usiwape mbuzi nafaka zilizo oza.

Uhuru wa mazoezi na kucheza

Mbuzi wadogo wanakuwana uwezo wa kucheza na kuruka ruka katika kipindi cha siku mbili toka kuzaliwa. Wanaonesha utofauti wa maeneo ya kuchezea kwa kuruka vitu vinyowazunguka. Hii ni hatua muhimu katika ukuaji wao, ni vizuri mbuzi wakaachiwa kuruka ruka huku na kule na kucheza kuimarisha afya. Endapo wataachiwa huru ni wazi kuwa wanakuwa na furaha na ni wazi watakuwa vizuri. Mazoezi yatafanya mifupa na misuli kukomaa vizuri.

Malazi

Ni muhimu ukawafuga mbuzi kwenye banda lililonyanyuliwa juu. Banda lililonyanyuka juu linaruhusu kinyesi cha mbuzi kudondoka chini. Nafasi za kupitisha kinyesi ni lazima ziwe ndogo sana ili kuepuka miguu ya mbuzi kutumbukia. Ni muhimu kufanya hivyo ili kuepuka mbuzi kuumia miguu. Sababu ya kuweka sakafu ya banda la mbuzi kuwa juu ni ili kuzuia mbuzi asilale mahali palipolowana. Hii inaepusha mbuzi kukochoa na kutia maziwa doa pamoja na kuwakinga

washambuliwe na wadudu kama vile viroboto, kupe na siafu.

Chanjo

Ni jambo muhimu na la busara kuwapatia mbuzi chanjo dhidi ya magonjwa mbalimbali. Chanjo dhidi ya ugonjwa wa miguu na mdomo ni lazima, hasa katika eneo ambalo kuna mifugo wengi waliowekwa katika eneo moja.

Dawa ya Minyoo

Ni muhimu kuwapa mbuzi dawa ya minyoo kila baada ya miezi mitatu au minne. Inashauriwa kutofautisha tiba ya aina nyingine na ya minyoo ili kuepuka madhara yanayoweza kutokana na aina moja wapo ya dawa. Ni vizuri mbuzi wakapatiwa dawa ya minyoo walau mara moja kwa mwaka inayotibu homa ya mbuzi na kukosa hamu ya kula, na walau mara moja kwa mwaka dawa inayotibu minyoo ya mapafu.

Ukishawapatia mbuzi wako mahitaji hayo muhimu na mengine ya ziada kama utakavyoona ama kushauriana na wataalamu wa mifugo basi ni hakika kuwa utaweza kuwa na mifugo bora na yenye tija, kwa kuwa mbuzi wana uwezo wa kuzaliana mara mbili kwa mwaka.

Fuga kwa malengo upate mafanikio

Jambo lolote linapofanyika kwa nia na kwa umakini hufanikiwa na kuwa na tija. Wafugaji walio wengi wenye mafanikio siku za leo hawakuanzia kwenye mafanikio hayo, bali walianza katika hali ya chini kabisa, lakini kutokana na kuwa na malengo leo hii wana mafanikio makubwa.

Hili linaweza kushuhudiwa na wafugaji na wakulima walio wengi, lakini mmoja wao ni Bw. Zadock Kitomari kutoka katika kijiji cha Nambala ambaye alikuwa siku zote na kiu ya kuwa mfugaji na mkulima bora, mpaka mwaka 2005 alipopewa mwanambuzi na rafiki yake, na kuanzia hapo amekuwa mfugaji mwenye mafanikio kila uchao.

Mfugaji huyu anaeleza kuwa alipewa mwanambuzi huyo na kufanikiwa kumtunza hadi alipozaa. Kwa bahati mbaya, baada ya kuzaa alikufa na hakuweza kujua sababu ya kifo hicho. Pamoja na hayo hakukata tamaa, alimtunza mbarika aliyeachwa hadi akakua na hatimaye kurudisha tena matumaini pale alipozaa. Aliwatunza mbuzi hao na mpaka

sasa anao mbuzi 9 wa maziwa, huku akiwa amewapa marafiki zake kwa ajili ya kuanzisha mradi kama yeye.

Mfugaji huyu anaeleza kuwa anawatunza mbuzi wake kiasili (kwa misingi ya kilimo hai). Anawalisha kwa kutumia miti ya asili na pumba zinazotokana na miti malisho ya asili. Mbuzi wake wana uwezo wa kuzalisha maziwa kati ya lita 3.5-8 kwa siku.

Faida

Bw. Zadock anaeleza kuwa kwake yeye mbuzi wanafaida kubwa sana, baadhi ya faida ambazo amekuwa akizipata ni pamoja na mbolea ambayo huitumia katika bustani na shamba lake, maziwa, pamoja na fedha ambazo amekuwa akizitumia kuwasomesha watoto wake na hadi sasa wapo katika ngazi ya chuo.

Zadock Kitomari

Changamoto

Kabla ya kujifunza namna ya kutibu mbuzi wake kiasili anasema kuwa, walikuwa wanashambuliwa na magonjwa na hatimaye kufa bila kutambua kuwa ni ugonjwa gani na namna ya kukabiliana nao. Na hii ilikuwa inatokea mara nyingi kabla ya kuzaa au baada ya kuzaa. Kwa sasa unaweza kuwatibu na kuweka kumbukumbu vizuri.

Ushauri

Mfugaji huyu anawashauri wafugaji wenzake kujenga mabanda yaliyonyanyuka juu ili kuwakinga mbuzi dhidi ya wadudu. Pia anashauri kutumia madawa ya asili katika kinga na tiba kwa kuwa hayana gharama kubwa, na pia yanaweza kupatikana katika mazingira ya mfugaji.